تأثیر بیماری‌های روانی بر اهلیت در شریعت

یکی از موضوعات مورد بررسی در بیست و ششمین کنفرانس مجمع فقه اسلامی "تأثیر بیماری‌های روانی بر اهلیت در شریعت اسلامی" است که حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر حمید شهریاری دبیرکل مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی در مورد این موضوع مقاله‌ای ارائه کردند.

به گزارش روابط عمومی مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، حجت الاسلام و المسلمین دکتر حمید شهریاری، دبیرکل مجمع در مقاله‌ای با عنوان "تأثیر بیماری‌های روانی بر اهلیت در شریعت" در بیست و ششمین اجلاس مجمع فقه اسلامی در دوحه آورده است: ضروری است که مفاهیم و انواع اختلالات روانی بر پایه‌ یافته‌های تخصصی روان‌شناسان و با استناد به منابع علمی معتبر در روان‌پزشکی معاصر، همچون راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی (DSM) و معیارهای تشخیص بالینی بیماری‌ها، با دقت بیشتری تبیین شود. این مفاهیم از حساسیت علمی بالایی برخوردارند و پرداختن به آن‌ها با تعابیر کلی یا مبهم، صحیح و راه‌گشا نخواهد بود.

در ادامه این مقاله آمده است: اهمیت این موضوع زمانی دوچندان می‌شود که بخواهیم بر پایه‌ آن،

احکام شرعی صادر کنیم؛ چراکه شناخت دقیق موضوعِ حکم، رکن اساسی در فرایند استنباط فقهی است. ممکن است یک اختلال روانی با عنوانی واحد، در افراد گوناگون درجات و ابعاد متفاوتی داشته باشد. ازاین‌رو، نباید تشابه اسمی بیماری‌ها، ما را از تفاوت‌های کیفی آن‌ها غافل سازد. به همین دلیل، پیشنهاد می‌شود مجموعه‌ای از پرسش‌های علمی توسط متخصصان روان‌شناسی طراحی شود تا به‌ واسطه‌ پاسخ به آن‌ها، شدت اختلال به‌ درستی ارزیابی شود و در نتیجه، حکم شرعی متناسب با آن صادر گردد.

برای مثال، اصطلاح "عته" در فقه که به معنای نقصان عقل است و واژه‌ی "اختلال" در روان‌پزشکی، هر دو مفاهیمی با ساختار طیفی‌اند و شامل طیف گسترده‌ای از مصادیق می‌شوند. به‌تبع این طیف‌بندی، درجه‌ی اهلیت افراد نیز متفاوت خواهد بود. از این رو، مفهوم "اهلیت" را نمی‌توان مفهومی دوگانه و مطلق (دائر مدار ثبوت یا نفی) دانست، بلکه آن را باید مفهومی پیوسته و طیفی در نظر گرفت که با میزان نقصان در قوه‌ی ادراک و تعقل، تغییر می‌یابد؛ هرچند که عنوان بیماری نزد متخصصان، تغییری نکند.

لزوم پرداخت فقهی به وضعیت مراقبان بیماران روانی

دکتر شهریاری در این مقاله تاکیدکرده است: از دیگر مسائل مغفول، احکام مربوط به مراقبان و سرپرستان بیماران روانی است. این موضوع از ابعاد فقهی و اخلاقی قابل توجهی برخوردار است. در فرهنگ فارسی ضرب‌المثلی هست که می‌گوید: "مگو تندرست است رنجوردار -که می‌پیچد از درد رنجوروار" یعنی گمان نکن که کسی که از بیمار مراقبت می‌کند بی‌درد است؛ بلکه او نیز در درون خود، درد و رنجی همانند بیمار دارد.

این سخن، گویای آن است که مراقبان بیماران روانی نیز دچار رنجی درونی‌اند که باید از منظر فقهی به آن توجه شود.

از این‌رو، پیشنهاد می‌شود مجمع فقه اسلامی در نشست‌های آتی خود، بررسی مستقل احکام شرعی و مسائل اخلاقی مرتبط با این گروه از افراد را در دستور کار قرار دهد؛ چراکه آنان با نوع خاصی از ابتلاء اجتماعی و انسانی مواجه‌اند که شایسته‌ی تأمل فقهی و تحلیل تفصیلی است.

لازم به یادآوری است که بیست و ششمین اجلاس مجمع جهانی فقه اسلامی با حضور جمعی از فقها، علما و اندیشمندان از کشورهای سازمان همکاری اسلامی 14 الی 18 اردیبهشت در قطر در حال برگزاری است.